

Цьоменко А.
студентка за ОР «Бакалавр»
Навчально-науковий Інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:
Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
права та держави
Навчально-наукового Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Теремцова Н.В.

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРИНЦИПІВ ПОЛІТИЧНОГО ПРАВА В ПРАЦЯХ ЖАНА ЖАКА РУССО

Праця Ж.-Ж. Руссо «Про суспільний договір вважається такою, що сприяла політичному поступу в Європі XVIII ст., особливо у Франції. В своїй праці автор виступав проти ідеї, що монархам надано право володарювати божественною силою. Зміст праці становить обґрунтування принципу «народного суверенітету», що полягає у виключному праві колективного суверена – народу – ухвалювати рішення щодо свого державного устрою.

Виступаючи одним із авторів концепції «суспільного договору», відповідно до якої виникнення держави трактується як акт передачі індивідом своїх природних прав верховній владі, Ж.-Ж. Руссо по-своєму підходить до осмислення природи державної влади.

Вважаючи, що «люди не можуть створювати нові сили, а здатні лише поєднувати і спрямовувати сили, які вже існують». Руссо стверджував, що в індивідів немає іншого способу самозбереження, «як тільки, об'єднавшись із іншими людьми, скласти суму сил, здатну змусити їх діяти узгоджено».

Таким чином, основне завдання суспільного договору полягає в тому, щоб «знайти таку форму асоціації, яка захищає загальною силою особистість і майно кожного», і завдяки якій «кожний, об'єднуючись із усіма, підкоряється, однак, тільки самому собі й залишається настільки ж вільним, як і колись».

Сутність суспільного договору Руссо визначає в такий спосіб: «кожний з нас передає в суспільне надбання і під вище керівництво спільної волі свою особистість і всі свої сили, і кожний член перетворюється на неподільну частину цілого».

Суспільний трактат має на меті забезпечення сторін, що його укладають. Хто бажає мети, бажає й засобів, засоби ж ці нерозривно

пов'язані з певним ризиком і навіть з певними втратами. Хто хоче зберегти своє життя за рахунок інших, в свою чергу, коли це потрібно, повинен бути готовим віддати його за них. Отже, коли закон вимагає від громадянина наразитися на певну небезпеку, громадянин тут більше не може бути суддею; і коли принцепс сказав йому: «Для держави корисно, щоб ти помер», – він повинен померти, оскільки лише завдяки цій умові він досі жив у безпеці, і життя його – це вже не тільки добродійність природи, але й дар держави, пов'язаний з певними умовами.

Проте, суспільна служба перестає бути головною справою громадян, і вони починають вважати за краще служити суспільству своїм гаманцем, а не своєю персоною, як держава опиняється на межі загибелі. Суверенітет не може бути представлений кимось за тих же причин, якими зумовлена неможливість його відчуження; він сутнісно передбачає вияв загальної волі, яка не може мати представника. Вона є або собою, або ж йдеться вже про якусь іншу волю – середини тут немає. Тому, депутати, обрані народом, не є і не можуть бути його представниками: вони є лише його комісарами і не можуть нічого вирішувати остаточно. Будь-який закон, не ратифікований безпосередньо народом, нічого не вартий – він не є законом.

Як першоджерело Жан-Жак Руссо висунув концепцію суспільного договору, який покладено в основу соціального порядку. Подальший розвиток цієї ідеї пов'язаний зі становленням соціології. Проте ще тривалий час соціальні знання були невіддільні від філософії. Жан-Жак Руссо вважав, що від природи ніхто не має влади над собою подібними і оскільки “сила” ще не означає “право”, – зазначав він, – то не лишається нічого іншого, ніж укласти між собою угоду, на якій і базуватиметься уся земна влада. Таким чином на зміну природній свободі людини приходить громадянська свобода. Таке делегування народом своїх прав владним інституціям радикально відрізняє теорію Руссо від концепції держави Гоббса. Саме тому трактат Жан-Жака Руссо “Суспільний договір” вважається таким, що не лише слугував світоглядною основою Великої французької революції, але й став основою становлення демократії як такої. Історія політичних вчень та богословська думка переповнені суперечками між Церквою та репрезентантами світської влади стосовно зверхності та розмежування повноважень між ними. Врешті, уже у пореформаційний період з урахуванням усіх суспільних трансформацій, що відбулися на той час, світська концепція державно-церковних стосунків довершуються висновком про необхідність розмежування компетенції держави і Церкви, з безумовним домінуванням держави у справі управління суспільством та її зверхністю над Церквою як суспільним інститутом.

Теорія суспільного договору Руссо склала теоретичну базу розробки соціальної справедливості як діяльності громадян у суспільстві з погляду підпорядкування і порушення ними чинного законодавства та інших цивільних угод.

Список використаних джерел

1. Жан-Жак Руссо. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Укр. пер. з фр. та ком. О. Хома. — Київ: Port-Royal, 2001. — 349 с
2. Матеріали кращих виступів та доповідей на засіданні круглого столу /Випуск 6 «Теорія права та держави; юридична відповідальність; історія правових і політичних учень» // За заг. ред. Теремцової Н.В. – Київ. Надруковано –Вид.ТОВ «Інтер Логістік України»/ – К., 2016. – 203 с.
3. Теремцова Н.В. Проблема розуміння законодавства в юридичній теорії та практиці. The III International scientific and practical conference “Development of modern science, experience and trends” (October 11-14, 2022) International Science Group, Boston, USA. 2022. 480 p. ISBN – 979-8-88796-812-4. DOI – 10.46299/ISG.2022.2.3
4. Загальна теорія права. Нормативний курс підруч. для студ.-юристів /кол.авт. Бобровник С.В., Костицький В.В., Н.М.Оніщенко, Ж.О.Дзейко, Н.В.Теремцова та інші ; за ред. доктора юрид.наук, проф. С.В. Бобровник Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с.

Золотий А.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

Науковий керівник:

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права ЗУНУ
Кравчук В.М.*

ВЗАЄМОВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми. В історії сучасної України часто постає питання способів побудови правової держави. Проте низький рівень правової освіти та громадянської активності перешкоджає крокувати до розбудови правової держави та громадянського суспільства. Зараз в Україні є проблеми з дотриманням законодавства як з боку громадян, так і з боку представників самої держави, але в даному випадку зміни варто починати з себе і тоді почне змінюватись суспільство навколо. Принцип взаємовідповідальності держави та громадянина за суттю недостатньо